

До разової спеціалізованої ради PhD 13639
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
(46027 м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2)

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата філологічних наук, доцента,
доцента кафедри української мови та славістики
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Свистун Ніни Олександрівни

на дисертацію **Хоміцького Назарія Юрійовича**
«Лінгвостилістична організація воєнної прози
Олександра Вільчинського»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія

Актуальність теми дослідження та її зв'язок із галузевими науковими програмами. Воєнна проза сучасної української літератури є важливим об'єктом лінгвостилістичних досліджень, оскільки відображає не лише суспільно-історичні реалії, а й особливості індивідуально-авторського моделювання художньої дійсності. Робота Хоміцького Назарія Юрійовича є вартісним дослідженням. Безперечно актуальність рецензованої праці вбачаємо у цілісному ґрунтовному аналізі мовностилістичної організації воєнної прози Олександра Вільчинського.

Тема дисертації затверджена вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 9 від 30 грудня 2025 року) і відповідає науковій проблематиці тем «Проблемні питання сучасної лексикології, граматики та когнітивної лінгвістики» (реєстраційний номер 0120U102350), «Рівнева організація сучасних лінгвосистем у когнітивному, соціолінгвістичному і лінгводидактичному вимірі» (реєстраційний номер 0126U001953) кафедри української мови та славістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Наукова новизна результатів проведених досліджень та їх наукова обґрунтованість. Спираючись на праці відомих мовознавців, дисертант окреслює шляхи реалізації обраної теми.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній уперше в українській лінгвістиці здійснено комплексне дослідження мови воєнної прози Олександра Вільчинського, з'ясовано семантичне наповнення і функційно-стилістичне навантаження лексичних і синтаксичних структур як органічних компонентів цілісного художнього тексту, схарактеризовано активність виражальних можливостей лексем і синтаксем як складників стилістичних засобів створення образності.

Наукові положення, що містяться у роботі, належно аргументовані. Сформульовані висновки та пропозиції підтверджують результати виконаного дослідження.

Практичне значення одержаних результатів. Практична цінність дослідження становить можливість використання сформульованих висновків і отриманих результатів для нових наукових розвідок із лінгвостилістики; для підготовки підручників і навчальних посібників із лінгвопоетики і лінгвостилістики; у викладанні практичної стилістики, стилістики тексту, лінгвістики тексту, лінгвістичного аналізу художнього тексту.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Дисертація написана державною мовою та оформлена у вигляді рукопису.

Структура роботи відповідає вимогам до такого типу наукових праць. Вона складається зі вступу, трьох розділів основної частини, висновків, списку використаної літератури, списку джерел фактичного матеріалу та додатків, що забезпечує логічність і послідовність викладу матеріалу. Загальний обсяг дисертації становить 285 сторінок, основний текст викладений на 229 сторінках.

У вступі дисертант окреслює усі необхідні складові, серед яких об'єкт і предмет дослідження, визначає джерельну базу, яку становлять прозові твори

письменника воєнної тематики, а також обґрунтовує наукову новизну, теоретичне та практичне значення роботи. Особливої уваги заслуговує те, що вперше в українській лінгвістиці здійснено комплексний аналіз мовної організації воєнної прози Олександра Вільчинського, зосереджений на функційно-стилістичному потенціалі лексичних і синтаксичних одиниць як складових художньої образності.

У першому розділі «Теоретичні основи вивчення воєнної прози в сучасній лінгвістиці» описано художній текст як об'єкт лінгвостилістичної інтерпретації, представлено різні думки і погляди дослідників на текст, трактування особливостей упорядкування мови прозового тексту в українській лінгвостилістиці. Огляд наукової літератури свідчить про ґрунтовну опрацьованість лексичного пласту художньої прози в українському мовознавстві: від власних назв і терміносистем до діалектизмів та засобів художньої виразності лексичної природи. Наявність теоретичних і практичних напрацювань дозволяє дисертантові стверджувати, що аналіз лексичного наповнення тексту і його стилістичної ролі залишається основним методом розкриття змісту та естетичної цінності художнього твору.

Другий розділ присвячено дослідженню лексичної організації творів Олександра Вільчинського. Автор розглядає лексичну систему як цілісну, ієрархічно впорядковану структуру, у центрі якої перебуває концепт «війна». Детально представлені лексико-семантичні групи, що відображають воєнну дійсність, а також з'ясовано їх роль у формуванні змісту й емоційного наповнення текстів. Особливу увагу приділено функціонуванню військової термінології, жаргонізмам та елементам розмовної мови, які не лише відтворюють реалії війни, а й формують психологічну атмосферу творів.

У третьому розділі проаналізовано функційно-стилістичні можливості синтаксичних одиниць. Доведено, що синтаксична організація текстів зумовлена як жанровими особливостями, так і авторською манерою оповіді. Визначено характерні для ідіостилю письменника прийоми експресивного

синтаксису – повтор, ампліфікацію, парцеляцію, апосіопезу, порівняння. Детально розглянуто їхню роль у створенні динаміки оповіді, передачі емоційного стану персонажів і формуванні художньої виразності. Особливо підкреслено значення складних синтаксичних конструкцій, які забезпечують поліфонічність тексту та сприяють глибшому осмисленню зображуваних подій.

Узагальнення опрацьованих положень уможливило визначення теоретичного підґрунтя дослідження воєнної прози в сучасній лінгвостилістиці. Дисертантом окреслено специфічні ознаки воєнної прози як одного з напрямів розвитку сучасної української літератури; з'ясовано, що воєнна проза має такі визначальні характеристики: суб'єктивізація викладу, стилістичний синкретизм, експресивна лаконічність і стриманість наративу, аксіологічна насиченість, лінгвальна концептуалізація досвіду; визначення диференційних ознак художнього прозового тексту про війну сприяє здійсненню його удокладненого аналізу. Автором роботи проаналізовано проблеми, не висвітлені в мовознавстві, що підтверджують доцільність аналізу творів про війну, обґрунтовують правомірність вибору напряму дослідження тощо.

У роботі з'ясовано, що значущим для формування повноцінної тканини художнього прозового твору є його лексичне наповнення; приділено особливу увагу розгляду військової лексики і власних назв як основних складників наративу автора.

Дисертант переконливо доводить, що важливими для мовностилістичної організації тексту досліджуваних творів про війну є художні засоби лексичного і синтаксичного творення; визначено, що питомою ознакою стилістико-синтаксичної будови творів автора є вживання ампліфікації, апосіопези, парцеляції, повтору і порівняння, які увиразнюють художній текст і відображають особливості мовомислення і світобачення письменника, а найбільшої експресивної й образної виразності автор досягає

переплетенням різних стилістичних прийомів, зокрема парцеляції з ампліфікацією, ампліфікації з повтором, апосіопези з ампліфікацією тощо.

Висновки дисертанта логічно випливають з аналізованого матеріалу та характеризують виконання поставлених у роботі завдань, є переконливими, чіткими, узагальнювальними.

Список використаних джерел засвідчує глибокий рівень дослідження окресленої теми.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в наукових публікаціях. Робота Хоміцького Назарія належно апробована. Основні теоретичні й практичні результати дисертант виклав у п'яти наукових публікаціях, з яких – три надруковані у фахових виданнях України (категорія «Б»), дві – у збірниках матеріалів міжнародних конференцій. Наукові праці, опубліковані за темою дослідження, містять обґрунтовані наукові результати відповідно до мети і завдань роботи та характеризуються ґрунтовним викладом матеріалу.

Оцінка рівня виконання наукового завдання та рівня оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Робота Хоміцького Назарія Юрійовича цікава, актуальна. Видно, що дисертант уміє аналізувати мовний матеріал, логічно і послідовно викладає наукові думки.

Усі положення в дисертації розкриваються аргументовано. Представлена праця показує дисертанта як сумлінного дослідника, котрий добре володіє методами і прийомами системного лінгвістичного аналізу.

Дисертація є ґрунтовним дослідженням із представленими достовірними результатами.

Наукова робота Хоміцького Назарія Юрійовича виконана із залученням великого за обсягом фактичного матеріалу, окреслює перспективи подальших розвідок, спрямованих на дослідження мови творів письменників.

Дисертант загалом продемонстрував лінгвістичну ерудицію та обізнаність у межах своїх дослідницьких зацікавлень.

На схвальну оцінку заслуговують методи та методологія дослідження. Так, метод *суцільної вибірки* дав можливість дисертантові здійснити відбір фактичного матеріалу з прозових текстів; метод *лінгвістичного спостереження* – визначити конкретні умови, в яких функціують досліджувані мовні одиниці; *описово-аналітичний* використано для інвентаризації та ґрунтового аналізу виявлених особливостей уживання лексем і синтаксем у складі мовно-виражальних засобів; *інтерпретування* – для декодування фактів художньої мови і визначення їхньої рецепції щодо стилістичної доцільності, *контекстуального і функційно-стилістичного аналізу* – для визначення ролі лексичних і синтаксичних одиниць в організації тканини прозового тексту), *узагальнення* – для формулювання висновків і підведення підсумків.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Дисертація Хоміцького Назарія є самостійним завершеним дослідженням. Усі наукові положення та ідеї, викладені у ній, належать дисертантові. У ході рецензування дисертаційної праці порушень академічної доброчесності (плагіату, фальсифікацій) не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Позитивно оцінюючи роботу, висловимо деякі побажання і рекомендації:

1) на нашу думку, у другому та третьому розділах доцільно було б ілюстративний матеріал, крім назви твору, супроводжувати сторінками, звідки він узятий, а також розширити презентаційний контекст, що сприяло б кращому розумінню аналізованих явищ;

2) іноземних науковців бажано відтворювати українською мовою, не залишати чеською, польською, англійською та іншими мовами в контексті роботи. В оригіналі вони будуть записані у списку використаної літератури;

3) дисертант робить висновок до пункту 2.1.1: Номінативне поле концепту «війна» в досліджуваних текстах вербалізоване передусім лексемою *війна*. На периферії ми простежили такі лексеми військової/воєнної тематики: *армія, батальйон, зброя* та ін. Віддаленими від ядра є слова

бліндаж, частина, передова, блокпост та ін. Можливо, варто було б частково представити ці лексеми у контексті творів О. Вільчинського. Це б переконливо довело вживання цих лексем у відповідному контексті;

4) робота виграла б ще більше, якби була доповнена графічними матеріалами, зокрема схемами, діаграмами чи графіками, які сприяли б кращому узагальненню та візуалізації отриманих результатів.

Наведені міркування мають дискусійну природу, носять рекомендаційний характер і жодним чином не впливають на загальне позитивне враження від дисертаційної праці.

Загальний висновок. Дисертація «Лінгвостилістична організація воєнної прози Олександра Вільчинського» є ґрунтовним науковим дослідженням, яке за актуальністю обраної теми, теоретичною і практичною цінністю, новизною, обсягом здійсненого аналізу, за змістом та оформленням відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 431 від 21.03.2022 р.), а її автор – Хоміцький Назарій Юрійович – заслуговує на присвоєння йому ступеня доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Рецензент –

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови та славістики

Тернопільського національного педагогічного

університету імені Володимира Гнатюка

Ніна СВИСТУН

